

Οι συμπληγάδες της ναζιστικής λογικής

Οι ελληνικές νίκες στην Αλβανία είχαν κλονίσει το μύθο του ακατανίκητου του φασιστικού «Άξονα», εμπυχώνοντας ταυτόχρονα την παραπαίουσα κοινή γνώμη της Ευρώπης, σε μια περίοδο που οι δύο υπερδυνάμεις ΗΠΑ και ΕΣΣΔ ήταν ακόμη ουδέτερες. Συνεπώς, για τον Χίτλερ η εκστρατεία στα Βαλκάνια είχε, κατά κάποιο τρόπο, «αμυντικό» χαρακτήρα. Έπρεπε να ανακουφισθούν οι πιεζόμενοι και ταπεινωμένοι Ιταλοί σύμμαχοι του, «να εκδιωχθούν οι Άγγλοι» από την τελευταία τους βάση στην ηπειρωτική Ευρώπη, και να διασφαλισθούν τα νότια για την επικείμενη επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα» κατά της ΕΣΣΔ.

Στις 27 Απριλίου 1941, ύστερα από τρεις βδομάδες σκληρών μαχών, τα πρώτα γερμανικά τμήματα εισέρχονταν στην Αθήνα. Το τελευταίο δεκαήμερο του Μαΐου, αλεξιπτωτιστές και αλпинιστές ολοκλήρωσαν την κατάληψη της χώρας, με την άλωση της Κρήτης. Υπέστησαν όμως εκεί σοβαρές απώλειες στη μάχη με συμμαχικά στρατεύματα και το γηγενή πληθυσμό, στον οποίο έπειτα ξέσπασαν με απηνή αντίποινα.

Μάιος 1941. Επίσκεψη ανώτατων αξιωματικών του γερμανικού στρατού κατοχής στην Ακρόπολη (Συλλογή Μ.Γ. Τσαγκάρη).

Ήδη νωρίτερα, στην «επινίκεια ομιλία» του στο Ράιχσταγκ, ο Χίτλερ είχε εξάρει τη γενναιότητα και το «παράτολμον θάρρος» των Ελλήνων, που αντιστάθηκαν παλικάρися στην πανίσχυρη Βέρμαχτ. Ταυτόχρονα, όμως, εξέφραζε την ευχαρίστηση του, επειδή οι συνεταίροι-δορυφόροι της Γερμανίας «δύνανται τώρα πλέον να ικανοποιήσουν τας δικαίαις εθνικάς και πολιτικάς φιλοδοξίας των» στο βαλκανικό χώρο. Συγκεκριμένα, ανέφερε την «επανόρθωση της

προσγενομένης άλλοτε εις την Βουλγαρίαν αδικίας» και την πλέον ενισχυμένη επιρροή της Ιταλίας «επί του τόσον εδαφικώς όσον και πολιτικώς μόνον εις αυτήν αρμόζοντος ζωτικού χώρου». Για τη Γερμανία διεκδικούσε μόνον το ρόλο ενός «ενδιαφερομένου θεατή».

Πράγματι, Ο Χίτλερ παραχώρησε τη μερίδα του λέοντος στους εταίρους του. επειδή νόμιζε ότι κάθε στρατιωτικός κίνδυνος εκ μέρους των Ελλήνων είχε εκλείψει. Με την ανοχή του, η βουλγαρική κατοχή της Αν. Μακεδονίας και της Θράκης μετεξελίχθηκε γρήγορα σε ντε φάκτο προσάρτηση, τη νομιμοποίηση της οποίας όμως το Βερολίνο δεν επέτρεπε «πριν από την τελική νίκη», αναγκάζοντας έτσι το καθεστώς της Σόφιας να προσδεθεί ολοκληρωτικά στο γερμανικό άρμα. Στην κατοχική δικαιοδοσία των Ιταλών περιήλθε το μεγαλύτερο μέρος της υπόλοιπης χώρας, ωστόσο έναντι των επιμέρους εδαφικών βλέψεων της Ιταλίας, οι Γερμανοί τηρούσαν την ίδια αναβλητική στάση. Έτσι εξασφάλιζαν και τη συνεργασία κάποιων «επωνύμων» Ελλήνων, που ήλπιζαν πως με αυτό τον τρόπο θα βελτίωναν τη θέση της χώρας στη μεταπολεμική «Νέα Τάξη Πραγμάτων».

Όσο για τη συνεχιζόμενη παρουσία της Βέρμαχτ, αυτή θα εξασφάλιζε επιπλέον την απρόσκοπτη ροή ορισμένων αποφασιστικής σημασίας για την πολεμική βιομηχανία μεταλλευμάτων και άλλων προϊόντων, αλλά και θα απέκλειε, επίσης, το ενδεχόμενο μιας συμμαχικής απόβασης, για την απόκρουση της οποίας το Βερολίνο δεν θεωρούσε επαρκείς τους Ιταλούς εταίρους. Συνεπώς, η περιορισμένη γερμανική ζώνη κατοχής αποτελείτο κυρίως από νησιά, λιμάνια και στρατηγικής σημασίας παράκτιες περιοχές, γεγονός όμως που πρόδιδε και κάποιες απώτερες γεωστρατηγικές βλέψεις. Έτσι, το αρχηγείο του Ναυτικού ζητούσε επιμόνως να παραμείνουν η Θεσσαλονίκη και ιδίως η Κρήτη μετά τη λήξη του πολέμου υπό γερμανική κυριαρχία, μεταπείθοντας βαθμιαίως και τον διατακτικό Χίτλερ.

Αλλά και ορισμένοι εκπρόσωποι των γερμανικών γραμμάτων εκστασιάζονταν με την προοπτική της πολιτιστικής ηγεμονίας, αφού ο θρίαμβος των όπλων τους έδωσε την πολυπόθητη ευκαιρία να πάρουν τα σκήπτρα από τους μισητούς Γάλλους. Ο διακεκριμένος βυζαντινολόγος Franz Dodger δεν έκρυβε την αγαλλίαση του για το ότι στις έρευνες που διεύθυνε στο Άγιον Όρος, χάρη στη νέα κατάσταση, οι «αμόρφωτοι» καλόγεροι, δεν τολμούσαν πια να του προκαλούν «μπελάδες», όπως συνήθιζαν να κάνουν τον καιρό της ειρήνης. Γνωστοί αρχαιολόγοι εισηγήθηκαν τη συστηματική και ανεξέλεγκτη αεροφωτογράφιση από ειδικό εξοπλισμένα αεροπλάνα της Λουφτβάφε για τον προγραμματισμό νέων ανασκαφών. Αυτό το μυστικό «επιστημονικό όπλο» θα έδινε διεθνώς στη γερμανική αρχαιολογία την αδιαφιλονίκητη πρωτοκαθεδρία για έναν αιώνα τουλάχιστον. Ο διευθυντής της Γερμανικής Σχολής Αθηνών διαλαλούσε ότι η Βέρμαχτ είχε ακολουθήσει τα χνάρια των αρχαίων ελληνικών φύλων και αυτά του Μεγάλου Αλέξανδρου - που επίσης είχαν εισβάλει από το

βορρά - για να ξαναζωντανέψει εκείνων την πολιτιστική κληρονομιά, που είχε θαφτεί κάτω από τα χαλάσματα τόσων αιώνων. Άλλωστε και τότε οι γηγενείς πληθυσμοί άργησαν να κατανοήσουν τη βαθύτερη έννοια και ιστορική ανάγκη των ευεργετικών εισβολών στις οποίες αρχικά αντιδρούσαν...

Λιγότερο αρχαιομανής ο διευθυντής της «Γερμανικής Ακαδημίας» στη Θεσσαλονίκη, εισηγείτο στο Βερολίνο να μετατεθεί το βάρος των πολιτιστικών δραστηριοτήτων από την πρωτεύουσα, που πιθανότατα θα παρέμενε υπό ιταλική επιρροή, στη Θεσσαλονίκη, η οποία μεταπολεμικά θα αποτελούσε πλέον γερμανικό λιμάνι! Γενικότερα, όμως, η πολιτιστική πολιτική έπρεπε να σφίξει τα λουριά στους δύστροπους Έλληνες, αφού «δεν είμαστε πια οι ξένοι που τους ανέχονται λιγότερο ή περισσότερο απρόθυμα, αλλά είμαστε οι αφέντες της χώρας».

Πράγματι, οι προσπάθειες των κατακτητών να επιβάλουν τη γλώσσα τους ήταν ιδιαίτερα επίμονες στις περιοχές που προοριζόνταν για προσάρτηση. Έτσι, οι Ιταλοί αυτοπροβάλλονταν στα Επτάνησα ως συνεχιστές της φωτισμένης ενετικής παράδοσης - σε αντίθεση με το «σκοτεινό Μεσαίωνα του Βυζαντίου». Στην Κρήτη, η Βέρμαχτ αναζητούσε (μάλλον ανεπιτυχώς) στρατηγικές εξάπλωσης της γερμανικής γλώσσας, «για να καταλάβουν οι Κρητικοί μαζί με το λόγο και τη βούληση μας».

Δεν έλειπαν βέβαια οι εκπαιδευτικοί και επιστήμονες της παλαιάς σχολής, που δεν παρασύρθηκαν από νεφελώδη οράματα ενός στυγνού πολιτιστικού ιμπεριαλισμού. Στο Βερολίνο, έτσι κι αλλιώς, επικρατούσαν πιο χειροπιαστές προτεραιότητες. Ήδη από τις πρώτες μέρες της Κατοχής, ειδικές μονάδες είχαν σπεύσει να προλάβουν τους Ιταλούς «στον εντοπισμό και τη διασφάλιση στρατιωτικής και οικονομικής σημασίας αγαθών». Πέραν της υπό ευρεία έννοια «λείας πολέμου», ελληνικής και βρετανικής προελεύσεως, το γερμανικό ενδιαφέρον στρεφόταν ιδίως στα αποθέματα καπνού, στο ελαιόλαδο (που ο καταχρηστικός χαρακτηρισμός του ως «εξαγωγίμου προϊόντος εν αφθονία» συνέτεινε στο φοβερό λιμό του πρώτου κατοχικού χειμώνα) και στον ορυκτό πλούτο. Εξέχουσα σημασία για τη συνέχιση του πολέμου είχε το ελληνικό χρώμιο, που η παραγωγή του, υπό την αιγίδα της εταιρείας Κρουπ, γρήγορα ξεπέρασε τα προπολεμικά όρια. Από το 1943 ωστόσο, οι επιθέσεις των ανταρτών κατά των ορυχείων μείωναν την εξόρυξη και την εξαγωγή σε τέτοιο βαθμό που η εταιρεία παραπονιόταν στο Βερολίνο ότι αδυνατούσε ακόμα και να αποσβέσει τα κεφάλαια που είχε επενδύσει...

Κοντομαρί Χανίων, 2 Ιουνίου 1941: η στιγμή της εν ψυχρώ εκτέλεσης 25 αθώων και ανυποψίαστων άμαχων χωρικών, ως αντίποινα για το θάνατο Γερμανών στρατιωτών. Η τυφλή βία εναντίον ανθρώπινων υπάρξεων, που δεν βαρύνονται καν με την υποψία της ενοχής, προϋποθέτει για τον δήμιο ψυχολογική και ιδεολογική προεργασία για την οποία μόνο ο ναζισμός υπήρξε ικανός στη νεότερη ιστορία του ανθρώπινου είδους (Β.Π. Μαθιόπουλος «Εικόνες Κατοχής», εκδ. «Ερμής»).

Στην καταπολέμηση της Αντίστασης, οι Γερμανοί σκλήρυναν τη στάση τους μετά την ιταλική συνθηκολόγηση, τον Σεπτέμβριο του 1943. Ταυτόχρονα επιχειρούσαν συστηματικά να βαθύνουν και να διευρύνουν τις ενδοελληνικές (πολιτικές και πολιτειακές) αντιπαλότητες. Η απόφασή τους να προχωρήσουν, στα τέλη του 1943, στη συγκρότηση των Ταγμάτων Ασφαλείας, οφειλόταν στην επιθυμία «εξοικονόμησης πολύτιμου γερμανικού αίματος». Εντούτοις, η γερμανική ηγεσία υπολόγιζε περισσότερο στην πολιτική παρά τη στρατιωτική σημασία του μέτρου αυτού, ως μέρος ενός σχεδίου «καταπολεμήσεως του κομμουνισμού, στην οποία η αντικομμουνιστική μερίδα του ελληνικού πληθυσμού πρέπει να στρατευθεί πλήρως, για να εκδηλωθεί φανερά, έτσι ώστε να εξαναγκαστεί σε μία απροκάλυπτη εχθρότητα κατά της κομμουνιστικής μερίδας».

Με το σκεπτικό αυτό, που δεν άφηνε περιθώρια για ενδιάμεσες αποχρώσεις, οι κατακτητές ανέθεταν στα τμήματα δωσίλογων τον εντοπισμό και την εκτέλεση «συμμοριτών», «κομμουνιστών» και, γενικώς, «υπόπτων» σε διαρκώς μεγαλύτερο βαθμό, και επισήμαιναν με ικανοποίηση ότι το μίσος στρεφόταν κυρίως εναντίον των εκτελεστικών οργάνων και, ευρύτερα, κατά της «αντίδρασης». Η μοιραία όξυνση της ελληνικής πολιτικής και της αλληλοσφαγής διευκόλυνε τη ναζιστική

ηγεσία στο να κάνει, πιστευτή στους στρατιώτες της την εκδοχή της ότι στη «νοοτροπία των Βαλκανίων» μια ανθρώπινη ζωή άξιζε λιγότερο, δικαιολογώντας έτσι την εφαρμογή υψηλών ποσοτικών αναλογιών εκτελεσμένοι Ελλήνων ως αντίποινα για κάθε σκοτωμένο Γερμανό...

Στις «εκκαθαριστικές» επιχειρήσεις, οι κάτοικοι της υπαίθρου συνθλιβόνταν ανάμεσα στις συμπληγάδες της ναζιστικής λογικής: Από τη μια, η φυγή τους, με την εμφάνιση γερμανικών στρατευμάτων, εθεωρείτο απόδειξη ενοχής που δικαιολογούσε και απαιτούσε τιμωρία· από την άλλη, η παραμονή στο χωριό ενείχε τον κίνδυνο, τουλάχιστον για τους άνδρες, να συλληφθούν «προληπτικά» και να μεταφερθούν σε στρατόπεδο ομήρων ή να εκτελεστούν αμέσως για «εξιλέωση» κάποιας αντιστασιακής ενέργειας κάπου στην περιοχή τους. Μονάδες της Βέρμαχτ ή των Ες Ες αφάνισαν εκατοντάδες χωριά και κωμοπόλεις, δείχνοντας ιδιαίτερο μένος στο Κομένο, τις Λυγγιάδες, τα Καλάβρυτα, την Κλεισούρα, το Δίστομο, τα Ανώγεια, τους Χορτιάτες, αλλά και σε άλλες, λιγότερο γνωστές περιπτώσεις. Σύμφωνα με τα (ελλιπή άλλωστε) γερμανικά έγγραφα, μόνο για την περίοδο Ιουνίου 1943-Σεπτεμβρίου 1944, οι απώλειες του εχθρού (στη διάρκεια συγκρούσεων και για «εξιλέωση») ανήλθαν σε 25.435 νεκρούς Έλληνες και σε 25.728 συλληφθέντες. Από τους τελευταίους, πολλοί στάλθηκαν στα κάτεργα του Ράιχ, ακόμη και παραμονές της απελευθέρωσης, και μεγάλο ποσοστό δεν γύρισε ποτέ. Άλλοι «καταναλώθηκαν», κατά τη ναζιστική ορολογία, ως όμηροι ή κατέληξαν σε μπουντρούμια και σε στρατόπεδα, με πιο γνωστό το Χαϊδάρι.

Οι αριθμοί αυτοί, έτσι κι αλλιώς, δεν συμπεριέλαβαν τους (πολύ περισσότερους) νεκρούς της κατοχικής πείνας, τα αγέννητα μωρά, ούτε τους 60.000 δολοφονημένους Ελληνοεβραίους - το 83% του συνόλου - βορά στο απύθμενο φυλετικό μίσος του ναζιστικού καθεστώτος και των άβουλων οργάνων του.

Στις υλικές καταστροφές της Ελλάδας πρέπει να προστεθούν, ενδεικτικά, η βύθιση του 73% του εμπορικού στόλου, η εξανέμιση της δραχμής, η καταστροφή των δασών, του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου - το οποίο οριστικά και συστηματικά εξαρθρώθηκε κατά τη γερμανική αποχώρηση από την ηπειρωτική Ελλάδα τον Οκτώβριο του 1944. Τις ίδιες ακριβώς ώρες που οι ουλαμοί καταστροφών οργιάζαν σε όλη τη χώρα, ο διοικητής της Βέρμαχτ στην Ελλάδα «αποχαιρετούσε» το λαό των Αθηνών με μια έκκληση που διατεινόταν ότι στα χρόνια της Κατοχής οι γερμανικές υπηρεσίες συνεχώς... «μοχθούσαν να κρατήσουν πείνα και μιζέρια μακριά από τον πληθυσμό και να προωθήσουν την οικονομική και πολιτιστική ζωή»...

Πιο κοντά στην πραγματικότητα ήταν οι Γερμανοί εμπειρογνώμονες που, αρχές Απριλίου του 1945, ενημέρωσαν τη Reichsbank και το υπουργείο Εξωτερικών για το «υπόλοιπο χρέος του Ράιχ προς την Ελλάδα». Οι αξιωματούχοι του ετοιμόρροπου ναζιστικού καθεστώτος δεν εννοούσαν βέβαια αποζημιώσεις για

τις καταστροφές σε έμψυχο και άψυχο υλικό που η Κατοχή είχε προξενήσει. Ωστόσο, την ύστατη ώρα, επιδίδονταν σε πολύπλοκους υπολογισμούς για το κατοχικό «δάνειο», αναγνωρίζοντας - σε αντίθεση με μεταγενέστερους εκπροσώπους δημοκρατικά εκλεγμένων γερμανικών κυβερνήσεων - τη διαφορετική φύση του συμβατού «δανείου» από τα «νόμιμα» έξοδα κατοχής, και την ενότητα καταστροφών/επανορθώσεων. Το «ανοιχτό χρέος» εκτιμήθηκε σε 476 εκατομμύρια μάρκα (για το 1944/45!), ενώ η διατύπωση «για μελλοντική χρήση» παρέπεμπε ρητώς στην υποχρέωση αποπληρωμής...

Χάγκεν Φλάισερ (από το ένθετο της εφημερίδας *Η Καθημερινή*, ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ, 14.11.1999)

Πηγή αναδημοσίευσης: ιστολόγιο [ανεμούριον](#).